

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár:
egész évre 10 arany korona
félévre . . . 5 arany korona
Egyes szám ára 25 arany fillér

Jus resistendi.

A következő levelet kaptam:

Egyházunk közjogi állását érintő s egyházalkotmányunkkal össze nem egyeztethető újabb kormányrendeletekkel kapcsolatban fontos egyházi érdek lévén az alapelvek tisztázása s a határvonalak éles megvonása: fölkérem, sziveskedjék e lap hasábjain indokolt véleményt adni arra nézve, hogy a 12,200—1922., 73,000—1924., 95,000—1924. sz. Vkm. rendeletek olyan természetűek-é, mint amelyekre nézve az E. I. t.-c. 185. §-a akként rendelkezik, hogy püspöki hatáskörben el nem intézhetők, illetve nem közzétételük s közgyűlési határozat előtt teljesítésük nem követelhető. Szives válaszát előre is hálásan köszöni dr. Hajdu Gyula lelkész.

Úgy gondolom, a hangsúly azon van, hogy a szóban forgó rendeletek körözése megtörténhetik-é, mert a dolog természete szerint azoknak a végrehajtását aligha a püspök fogja követelni.

Kétségtelen, hogy a püspöknek az egyházzal szemben kötelessége, az államhatalommal szemben pedig joga, — ezt a jogot ugyanis egyházi törvényeinknek királyi superinspektion átmenetele biztosítja —, hogy az egyházunk közjogi állását, egyházalkotmányunkat, vagy hitelveinket érintő kormányrendeleteket ne hajtsan végre, hanem azokat bocsássa az egyházkerületi közgyűlés tárgyalása alá. Csakhogy az is természetes, hogy a püspöknek igen alaposan meg kell fontolnia, milyen esetben éljen ezzel a joggal és kötelességgel, mert az ellenállás jogának a gyakorlása egyrészt igen kemény vádat tartalmaz a kormány ellen, hogy tudniillik jogot sértő rendelkezést tett, aminek folytán kétszen kell lenni arra, hogy ezt az állásfoglalást igen szilárdan és igen plauzibilisen meg lehessen indokolni; másrészt pedig a rendelkezéssel szemben tett ellenállás esetleg magának az egyháznak is igen messzemenő károsodásait okozhatja, ha ugyanis az elfoglalt álláspontot nem sikerül jól megvédelmezni.

Ez a nehézség mindazáltal nem mentheti

fel a püspököt az alól a kötelesség alól, hogy a sérelemmel szembeszállani merjen.

Az adott esetben az én véleményem szerint arról, hogy egyházunk alkotmánya szenvedett volna sérelmet, szó nem lehet. Csak az lehet a kérdés, hogy a neheztelt rendeletek sértik-é egyházunk közjogi helyzetét. És én erre a kérdésre is — sajnálatomra — nemmel vagyok kénytelen válaszolni. Az bizonyos, hogy ezek a rendelkezések kedvezőtlenek, káros hatásúak egyházunkra nézve. Mintahogy kedvezőtlen volt példának okáért a gyermekek vallásáról szóló törvénynek a megváltoztatása 1894-ben. Vagy káros hatású volt bizonyos vonatkozásokban az általános vallásszabadságról szóló 1895-iki törvény némely rendelkezése. De az egyház jogi sérelméről szólni nem lehet.

A helyzet, ami a szóban forgó rendelkezések folytán előállott, tulajdonképpen nem is ezeknek a rendelkezéseknek a következménye, hanem annak a régebbi lecsúszásnak, amelyet akkor követtünk el, amikor pillanatnyi előnyökért és a mostanihoz hasonló viszonyok lehetőségére nem gondolva, belementünk az állammal való összevegyítés állapotába, anélkül, hogy ennek minden konzekvenciáját tökéletesen levonni és levonatni erőnk lett volna. Ha mi az állammal való összevegyülést odáig tudtuk és mertük volna vinni, hogy kieroszakolni tudjunk az államtól az 1848-iki törvény alapján jelentékeny anyagi javakat, akkor ez a mostani állapot, ha egy kicsit kellemetlen volna is, végzetes fenyegető éppen úgy nem volna ránk nézve, mint római katolikus atyáinkfiakra nézve. De nem volna végzetesnek látszó a helyzet akkor sem, ha megmaradva atyáink útjain, a szabadságot és a teljes függetlenséget többre becsüljük vala az anyagi előnyöknél és mertünk volna maradni koldus papokkal, nyomorúságosan fizetett tanítókkal és tanárokkal, annyi iskolával, amennyit a híveink áldozatkészségéből fenntartani birunk.

Tulajdonképpen ez a mostani kérdés akkor dőlt el, amikor elfogadtuk az államsegélyt az iskoláinknak, el a tanítói és tanári fizetés-

kiegészítéseket, belementünk, hogy 100 koronáért új tanítói állásokat szervezhessünk, stb. Akkor még lehetett volna ellenállani. Most? Most mindezeknek a konzekvenciáit vonja le az állami hatalom, az állam szorult anyagi helyzetére tekintettel és hivatkozással.

Mi pedig az alatt az idő alatt, míg a hét bő — már ugyan felettébb relative bő — esztendő tartott, elszokattuk a híveinket az áldozatkészégtől és rákapattuk arra a gondolatra, hogy a mi terheinket is az állam viselje. Pedig akkor sem nagyon viselte. Most aztán, hogy az állam nem bírja — mert most igazán nem bírja —, senki sem veszi fel a mi terhünket és mi most akarunk jogi orvoslást keresni olyan rendelkezésekkel szemben, amelyek valójában csak a lonákja annak a posztónak, aminek a színét elvállaltuk.

Azért szerintem az a leghelyesebb — és egyedül helyes, mert egyedül lehető —, amit az egyházkerületi elnökségek csinálnak: a juss emlegetése nélkül bölcs megegyezéssel keresni a kibontakozást a súlyos helyzetből, amelybe jutottunk.

K. B.

A mi élhetetlenségünkről.

Szép, borongós őszi időben, múlt év november második felében helyezték el az enyészet birodalmába, a temető halottjai közé, nemzetünk két régi nagynevű történetíróját, Fraknói Vilmost és Szeremley Sámuelét. Betelt feltők Tompa Mihálynak kedves, poétikus óhajta, amennyiben ősszel borult reájuk a szemfödél.

Mindketten öreg emberek voltak már. Elérték a bibliai határidőt. Megnyugvással fogadhatta hát haláluk hírét minden igazi, becsületes, művelt magyar lélek.

A magam részéről azonban egy dolgot sehogysem tudtam megnyugvással fogadni, amit — ha röviden is — szová akarok tenni.

En ugyanis egyik elterjedt fővárosi lapnak két, egymásután következő számából tudtam meg, hogy Fraknói Vilmos és Szeremley Sámuel elköltöztek immár közülünk.

Természetesen Fraknói Vilmosnak a arcképe is ott volt az ujság hasábjain. Ott volt ama két remek dombormű képe is, amit II. Szilveszter pápa sirja felé állíttatott annak idején. Remekül meg volt írva az életrajza. Gyönyörűen volt ecsetelve páratlan szerénysége. Fel volt sorolva valamennyi munkájának a címe. Le volt írva, hogy mi inspirálta őt arra még ifjúságában, hogy a történetírás pennáját for-gassa egy hosszú életen keresztül.

Ellenben Szeremley Sámuelről csak annyit olvastam, hogy hódmezővásárhelyi lelkész

volt s hogy 88 éves volt, meg aztán, hogy a Tudományos Akadémiának levelező tagja is volt.

Mást semmi egyebet. Ez a pár sornyi jelentés is csak apró kis betűkkel volt leadva, a rendes halálozási rovatban. Röviden, a szavakat spóroló módon. (Akárcsak egy öreg gyapjúkereskedőnek, avagy egy kiérdemült iparmesternek a halála lett volna ottan, sablonosan közhírré téve.)

Pedig akinek csak egy kis hozzávetőleges fogalma van a történetírói hivatásáról, működéséről, annak tudnia kell, hogy milyen nagy különbség volt Fraknói Vilmosnak és Szeremley Sámuelnek a pályafutása között. Az egyik egy dúsgazdag egyház főpapja, püspöke, a másik a szegény magyar református egyháznak egyszerű városi papja. Fraknói Vilmos jöhettemhetett Rómába s más történeti okmányokkal büszkélkedő metropolisba, akárcsak a szoboszlói ember Kabára, avagy Halápra. Ellenben Szeremley Sámuelnek szűkölködni kellett nagy mértékben a történelmi kutatások mezején. Még szép dolog volt igazán a derék vásárhelyi magyaroktól, hogy békét hagytak neki a parókhián s öreg korában nem kényszerítették arra, hogy nyugdíjba menjen, mint szokták ezt tenni itten-ottan a mi „autonomiás“ atyánkfiai és testvéreink.

S dacára a nehéz anyagi helyzetnek, amelyben része volt Szeremley Sámuelnek is, mint református papnak, bámulatos tevékenységet fejtett ki a történetírás mezején. Kutatásra, megfigyelésekre leírására páratlanul alkalmas, őszinte tollával, remekül világította meg sok-sok letűnt századnak tanúságos, elhomályosított körvonalait. Megírta rajongásig szeretett városának, Hódmezővásárhelynek a történetét, olyan hatalmas készütséggel, lelkesedéssel, hogy egyik kritikusa azt mondta ezen műre, hogy beillenék világtörténelemnek is, mert a város történetét odahelyezte egyenesen a világtörténelem keretei közé.

S mégis, mikor itt hagyott bennünket, világi lapjainkban alig pár sornyi hiradás jelentette csupán, hogy elment az örökkévalóság hazájába.

Persze ilyenkor előállanak aztán közöttünk ama bizonyos szálkát és gerendát kereső emberek s kimondják a régi szentenciát: Lám, ezért kell a református sajtó. Fel tehát, gyűjt-sünk sajtó-alapra.

Pedig nem ott van ám a hiba, hogy nincsen református sajtó. Dehogyan is ott van.

A hiba másutt van. Egészen másutt. Mondja meg csak valaki egészen őszintén, hogy Szeremley Sámuelnek a halála után jutott-e valakinek eszébe az ő szűkebb hazájában, hogy legalább az arcképét s egy ügyesen, okosan megírt életrajzot felküldjön Pestre valamelyik

naplaphoz? ¹ Oh, dehogyan is jutott ez eszébe valakinek.

Hiszen minálunk — különösen az utóbbi időkben — ez a divat már kiment a szokásból.

Nálunk ilyen esetben ma már az a szokás, hogy bizonyos szélesebb körökben megállapítják először is, hogy az illető meghalt. S aztán hivatalos apparátussal kérdésbe teszik, hogy érvényben marad-e a megboldogult díjlevele? Ha igen, akkor főkérdéssé válik ama végzetes probléma, hogy hát ki lesz a megboldogult utódja?!

Nálunk — nehéz ugyan leírni is — be kell ismernünk, hogy a tudomány s innen kifolyólag a kiváló egyének iránt való érdeklődés, a tudós elmék iránt való köteles tisztelet — éppen lelkészválasztási törvényeink miatt — teljesen kihálófélen van.

Nálunk földolog ma a kortézia.

Holott éppen Szeremley Sámuellel történt a hetvenes években (l. az akkori Protestáns Egyházi és Iskolai lapot), hogy tisztán írói munkásságára való tekintettel választatott meg, Ballagi Mór végtelen öröme, a kisebb Diószegről Hódmezővásárhelyre. Ha akkor véletlenül ugyanolyan szélsőséges irányzatú lelkészválasztási törvényünk lett volna, mint napjainkban, annyi bizonyos, hogy Szeremley Sámuel Diószegen maradt volna. S mint egyszerű falusi lelkész, valószínűleg búcsút mondott volna a magyar református egyház és a magyar kultúra végtelen kárára, a történetírás múzsájának. Hogy ez — hála Istennek — nem így történt, egyenesen az akkori lelkészválasztási törvényeknek köszönhető.

Oh, boldog idők voltak ezek. Akkor még a demagógia nem igen sorvasztotta, gyilkolta, pusztította a mi szegény református Sionunkat. Akkor még a tehetség és a szorgalom igazi grádu volt a Parnassus felé...

Ne szidjuk tehát a világi sajtót, a napilapokat, amikor a napi krónika keretei között meglehetősen mostoha bánásmódot tanúsítanak a mi nagy embereinkkel szemben. Hiszen hát a magunk közönyössége, nemtörődömsége miatt történik mindez. Sőt ne igen sópánkodjunk majd azon sem, amikor majd a Tudományos Akadémián nem éppen református vallású tudós kerül a mi néhai b. e. Szeremley Sámuelünk helyére.

Lássuk be már egyszer azt a komoly, józan hatását, örök igazságot, hogy t. i. ha baj van valahol, annak okát nem szabad mindig holmi, rajtunk kívül eső okokban keresni. Keressük már egyszer a hibát önmagunkban is. Hiszen hát Szokratesz is azt mondta egykoron: Ismerd meg önmagadat.

Baráth Imre.

¹ A Budapesti Hirlapban jelent meg róla hosszabb cikk Dr. Gergely Györgytől. Szerk.

Tárca

Kerekes Ferenc pedagógiai levelei.

Legelső fokon *nemzeti iskolát* sürget, megkülönböztetve a deák iskolától, „hogy az olyan gyermekeket, kikből idővel földmívelők s mesterebbek lesznek... a, ab, abs-sal, mensa rotundával ne gyötörjük“. Elősorolja paedagógiai előnyeit s a deák iskolák kevés eredményének okait. (Ime, már akkor is panaszkodtak emiatt!) Egy fő ok az idő: *korán fogják a nehez, hozzá idegen grammatikumokra a gyermekeket*, mikor még mással nem élesztették ki az esztét. Ime; őszinte kritikája annak a rendszernek, mely egyszerre latinon kezdte az írás-olvasást. Nem csuda, hogy megutáltatták a túlnyomó százalékkal a tanulást s csak az olthatatlan tudománysozomjú, csudagyerekek kerültek a kollégiumokba. Ez is az egyik s eddig nem igen hangsúlyozott magyarázata annak, hogy olyan sok kitűnő nevezetességű ember került ki hajdan a kollégiumokból. Százalékban sokszorta több, mint most.

A nemzeti iskola nem éppen Kerekes találmanya. Megvan már a Ratio Edicationis 1777-i kiadásában is, a debreceni kollegium 1795-i tervében is, *de ezekben két évesek s együtt lehetnek benne már deák iskolát is tanulók.* — *Kerekes egészen a maihoz hasonló, magában is önálló, tervszerű népiskolát fejt ki.* Teljesen különválasztani a deák iskolától a nemzetit s előbb ezt végezze el mindenki. csak azután mehet a deák iskolába! A nemzeti iskolázás időtartamát 5, mondd: *öt évben kívánja megállapítani.* Így 5—6 éves gyerek 11 éves korában kerülne a deák iskolába, vagy akkor hagyhatná abba. Alkalmazkodik ezzel a magyar nép természetéhez: „a tertiaig most is... feljártják még sok szegényebb szülék is fijaikat az iskolába“. Igen, mert addig még nem nagyon vették semmi hasznát. Még dísznópásztornak se jó, ekét meg még úgy sem tudja tartani. De aztán nem sokat teketóriáznak vele. Nagykőrösön is, ahol pedig haladóbb gazdaközönség lakik, a 2—3 alsó gimnáziumban zsúfolt létszámmal dolgozunk, de azután igen megcsappan, éppen ilyen okból, még manapság is.

Nagy reményekkel van ez 5 évfolyamú, anyanyelvű iskolák iránt: „Én tudom, aki próbáltam, hogy mire lehet vinni esztendő alatt egy gyermeket... abból kalkulálván könnyen képzelhetem, mire mehet az 5 esztendő alatt“.

Rátér aztán a tantárgyakra. Első a *vallás*. Igen fontos tárgy. De ne ontológián vagy éppen dogmatikán kezdjék. Itt jön aztán a nagyérdékű rész, amit ma is érdemes volna nagyon a szívünkre venni: „*Ha a gyermeket a keresztyén*

vallásra akarjuk nevelni, ne azt tegyük fő cél-
nak, hogy a gyermek minél előbb el tudja da-
dogni a vallás ágazatait, hanem azt, hogy annak
szívében minél előbb a keresztyén valláshoz
illő érzések gerjesztődjenek, irtózás a vétéktől,
szerelet az eránt, ami jó és nemes; amely cél
se nem a kis káté, se nem a kis historia észnél-
kül való memorizálása által érődik el“.

Szerinte ezen a fokon erkölcsi mesék kel-
lenek. Szép az érvelése: Krisztus is mesékben
tanította a nagyokat, de azok a kicsiknek nem
valók általában. Bizonyára a tőle annyira ked-
velt kicsiknek is mesélt, de ez iránt érzéketlen
tanítványai nem tartották méltónak feljegyezni.
Dr. Sz. Gy. (Szentgyörgyi megint!) volna a leg-
alkalmasabb ilyen valláskönyv írására, azt
kérjük meg. E gyermeki moraleból vizsgálzza-
nak a gyermekek.

A vallás historiája tanítására se a Hübner-
vigyék be. Ez mindent akar, semmit sem ér el.
„Soha sem kell azt elfelejtenünk, hogy a gyer-
mek gyermek!“ Nem érdeklik ennek historiái
a gyermeki szívet, nem szerencsés a válogatás s
a forma. A kereteket, nem a részleteket — a
bárka fáját, szélét, hosszát — kell tanítani. A
M. Kátét kellene átalakítani e célra, kérdés nél-
küli, folyamatos, rövid cikkelyekben. Egy ezt ol-
vassa, a többi hallgassa s mondja el a tartalmát.
Nem kell szóról-szóra! Figyelésre is tanítjuk
ezzel a gyermeket, ami nagy dolog.

Dogmatika meg végül, akkor is „igen egy-
ügyűen“ jöjjön. Egy árkusnál nagyobb terje-
delműt nem engedne nyomtattatni e célra. S
hogy mindenki részesülhessen vallása ismerteté-
sében, azért is, egyébért is, arra kell törekedni,
hogy feljárjon 5. évre is, még azok is, kikért
szüleik nem fizethetnének! [Ingyenes népokta-
tás nyoma!]

Legutoljára jöjjön az Úrvacsorára előké-
szítés, mint korona vallási ismeretein. A felava-
tás megkülönböztetett, nagy ünnepséggel tör-
ténjék. „Sirjon mindenki, mint a záporosó,
olyan beszéd legyen“, hogy örökre emlékezetes
maradjon. Ne zaklassák már akkor az ágendá-
ból, hanem csak kéréselőterjesztést s fogadást
tegyen. A gyermek suggestusra álljon, mellette
legyen szülője.

Az imádságok tanításában hibáztatja a kö-
tött formákat. Gépiessé, az Istennek csak száj-
jal tisztelésévé válna az imádkozás. Még a Mi-
atyánkot sem, sőt azt még egyáltalán ne tanít-
sák meg gyermekeknek, mert az rendkívül ma-
gas dolog. Különben maga Krisztus is csak egy
például adta az imádkozásra, mikor a tanítvá-
nyok kérték. Különösen ne kényszerítsünk ve-
réssel, a régihez hasonlóan „mikor bennünket
idvességesen az Úr asztalához készítettek“, ha-
nem folytonos eszméltetés által olyan vágyat
gerjesszünk, hogy ők kérjenek bennünket Isten
iránti, túlcserdülő bámulattól, hódolattól telí-
tett szívük sugallatából: „Uram, taníts minket

imádkozni“. Akkor is „tanítsa a tanító az apró
gyermekeket, apró és hozzájuk illő fohászokdá-
sokra“.

(Folytatjuk.)

Egyház

A szatmári egyházmegyéből.

A trianoni kettős-, oláh- és cseh határszög-
be ékelt Tiszahát reformátussága 1924 okt. 1-én
tartotta őszi közgyűlését Fehérgyarmaton, hogy
szemlét tartson külső és belső egyházi élete fe-
lett s igazságot osszon, intsen, utat mutasson,
gyógyítson 64 egyházának a nehéz időkből ere-
dő sok bajában.

Zöld asztalunk felett csillogó őszi napsugár-
ban zendülő közének... „Mint a szép híves pa-
takra...“, buzgón, derűs hittel, hogy aztán a
mélységes áhitattal segedelemért esengő espe-
resi ima, majd a mélyen járó, az „őrallók“ lel-
kébe vágó esperesi és tanügyi előadói jelentés
nyomán komor gondfelhőbe tévedjen a játszó
napsugár...

Tiszaháton lassan elhallgat a köznapi ha-
rangszó s ha csendül is hívó szava, üresek tem-
plomink...! Úrvacsorával is 10%-kal keveseb-
ben éltek híveink! Presbiteriumaink jórésze
még az egyházlátogatást sem tartják elég fon-
tos egyházi ügynek, hogy szorgalmasok legye-
nek tisztókben! Vallásos estély és vasárnapi
iskolaügy stagnál! Súlyos bírálat és komor intő
jelként hangzik el esperesünk ajakáról, hogy
elsőizben kell a múlt évről kitérés folytán vesz-
teségről (8!) beszámolnia!

De tanügyünk javult... 107 tanerő közül
37 kitűnő, 28 jeles. Némi derű a sok borúlat
közt... Am örömmünket itt is elosztatja ez a sú-
lyos esperesi megállapítás: „a kultuskormány
iskolapolitikája egyházalkotmányunk tagadá-
sa!“ Széket ül és tanácsot tart felettünk „ama
sötét szellem“, mely rólunk — nélkülünk új
rendet diktál iskoláinkban s felsőbb hatósá-
gaink megkérdezése nélkül oszt és szoroz taní-
tói díjleveleinkben, javadalmi jegyzőkönyveink-
ben, melyről aztán közigazgatási úton értesítte-
tik a holtra ijesztett iskolaszék! (Így jártunk
azóta a 6-szorosra emelt tanítói nyugdíjárulé-
kokkal is.) S míg a méltatlan bánásmód feletti
keserű gondolatokkal hallgatjuk ezeket, lélek-
harangként hívja fel ismét figyelmünket szat-
mári elvesztett s most élet-halál harcát vívó
gimnáziumunkra Madarassy tanácsbírónk ag-
gódo szeretettől búsongó szava!...

És határozottunk...! Komoly munkára,
éber vigyázásra hívtuk fel az „őrallókat“. —
Egy pár presbiterium fejenkénti bírságot ka-
pott. — A vasárnapi iskolaügy előmozdítására,

az e téren való tájékozatlanság megszüntetése végett mintaelőadás tartására meghívjuk közénk id. Viktor Jánost. Vajjon intés és tanulás sikerre fog e vezetni? Nézem és újra átnézem gyűlésünk hosszú tárgysorozatát s nő az aggodalmam... Tárgyalandó s pedánsan előkészített és letárgyalt (72) egyházi ügyeink, — úgyszintén a 12 bírósági ügy közt is — még mindig sok a vitás díjlevél és nehéz adóügy!... Az „örállók“ erejét megemésztí, minden belmissiós munkájának sikerét tönkretesz a herculesi munka: megvédeni a díjleveleket, megállapítani, a „nem akarom“ szellemétől átítatott presbiteriumon keresztül erőszakolni, kivetni, sokszor beszédni, vagy pláne behajtani a búza, vagy arany alapon megállapított s különösen a tehetősebbek előtt gyűlöletes és a „kitérésig“ felebbezett egyházi adókat!

Komoly méltósággal tiltakozott közgyűlésünk a kultuskormány szentesített törvényeinket sértő iskolapolitikája ellen s egyházkerületünk útján megkeresni határozta az Egyet. Konventet, hogy „eddigi ingadozó álláspontjától eltérve, minden erejével keljen védelmére egyházunk önkormányzati jogának“.

A leánykálvineumra 25 q búzát adományozott egyházmegyénk s hogy az egyházak és tehetősebb egyháztagnak is kivehessék részüket e nagy jelentőségű áldozatos munkából, bölcs vezéreink a jövő évi egyházlátogatás alkalmával küldetésök helyén személyes közreműködésökkel fognak gyűjtést rendezni.

A szatmári gimnázium sorsának figyelemmel kísérésére bizottságot küldtünk ki, hogy az, — ha úgy látná jónak és szükségesnek — az esetleges kihozás iránt készítsen javaslatot.

A Magyar Kálvin-Szövetség pártoló figyelembe ajánlatott, azután több-kevesebb hozzászólással letárgyalta közgyűlés az egyes egyházak ügyeit s hálaadó buzgó éneklés után gondokkal terhelt, de komoly elhatározásokra jutva, ültünk szekereinkre, hogy a 30—50 kilométeres „végekre“ eljutva, álljunk örhelyeinkre, mi, a kálvinista magyarságnak e szélső mentsváraiba rendeltetett vigyázói. es.

Közélet

Kivonat

a nyirkarászi reformatus egyháztanács 1924 dec. 2-án tartott gyűlésének jegyzőkönyvéből.
14—1924. sz.

Lelkész ismerteti a nagymélt. VKM. úrnak 95,000—IX.—1924. sz. rendeletét és ezzel kapcsolatban azt az intézkedését, mely szerint a legsúlyosabb anyagi gondokkal küzdő egyházunknak — a nem állami tanszemélyzet orsz. nyugdíjintézete javára — visszamenőleg 1923.—24. jun. 30.-ig terjedő időre: 96 aranykoronát, 1924 jul. 1.-től pedig folytatólagosan a jövőben is havi 13 aranykoronát

kell befizetni. Egyházunk autonómiájának figyelembevételével kéri lelkész presbiterium határozatát a fenti miniszteri rendelkezéssel kapcsolatban.

Presbiterium az ismertetett rendeletet és az annak alapján történt miniszteri intézkedést — miután azok felettes egyházi hatóságaink kikerülésével jöttek — az E. T. I. t.-c. 143 §. alapján — továbbá, mert ez a rendelkezés túlmegy azon a határon, amelyet református egyházunknak törvényes autonómiája megenged — végrehajthatónak nem tartja. — Nem tartja presbiterium végrehajthatónak azért sem, mert ilyen címen egyházpénztárunk nem fizetett soha egy fillért sem, mert a tanítói nyugdíjjarulékot községi segélyként mindig a politikai község pénztára fizette, az is csak évi 24 kor. összegben. —

Különben is ez a járulék oly módon terhelné a csekély számú és kevés vagyonú híveket, hogy azt a rendkívüli súlyos egyházfenntartási adók mellett el sem bírhatnák s kénytelen volna egyházunk az iskoláról is lemondani és annak fenntartását teljesen az államra hárítani.

Végre megállapítja egyháztanács, hogy addig, míg a kormányhatalom az 1848 XX. t.-cikket a maga teljes egészében végre nem hajtja s a prot. egyházakat az őket történeti múltjoknál fogva is, és e törvény alapján is megillető rendelkezési alaphoz nem juttatja — kötelező erővel ilyen súlyos terhet — sok anyagi gonddal küzdő, vagyontalan egyházainkra nem is róhat. —

Mely határozat, a szükséges további intézkedések kérése mellett, egyházi főhatóságainkhoz felterjesztetik.

Sebők János,
gondnok.

Keresztessy Sándor,
lelkész.

Irodalmi szemle

Ince Gábor: **Az Örökkévaló tornácalban.** Budapest, 1924. 8° 48 lap. Alapára 2.50 K. Szorzószám 7000 K. — Ebben a vékony füzetben tíz beszédét adja közre a szerző. Beszédei tartalmasak s azt a hatást teszik, hogy írójuknak igen sok a mondanivalója. Egyes beszédekben a képek a film gyorsaságával váltakoznak, amelyek az olvasáskor nem tévesztik el hatásukat; míg egyszeri hallásra nem vésődnek mélyen az elmébe. A füzet szép ígért. Ha a szerző megtanulja azt, hogy a főgondolat körül mit, hogyan és mennyit kell elmondani: kiváló szónokaink és íróink közé fog tartozni. E füzetét is ajánljuk Olvasóinknak.

Lesz még dicsőbb jövőnk nekünk. Három színdarab műkedvelői előadásokra. Irta Tildy Zoltán. Kiadja a Magyar Traktátus Társulat. Tahitótfalu 1924. 16° 126 lap. — Általában nélkülözük erősen a tiszta levegőjű, jó erkölcsöt hirdető, tartalmas, tanító, de egyszersmind derűs színműveket, amelyeket minden nagyobb díszletezés nélkül elő lehet adni falusi műkedvelőknek. Ezen a hiányon akart segíteni a szerző e kis könyvben foglalt három darabjával, amelyek közül a két utóbbi falusi életkép megérdemli, hogy a legszélesebb körben

ismertté legyen. Nagyon jó szolgálatot tesz előadások rendezésével foglalkozó lelkipásztoroknak és tanítóknak. Hat darab füzet megvétele mindhárom szindarab előadására jogosít.

A Protestáns Szemle januári száma Alföldi András és Révész Imre tudományos, Boda József és Bethlen Margit grófnő szépirodalmi dolgozatai után külföldi szemlét ad, Szilassy Aladárról közöl szép megemlékezést és gazdag kritikai szemlét nyújt.

Mácsai Sándor emlékezete. A debreceni református főgimnázium által rendezett emlék-ünnepélyen szavalt költemények és előadott emlékbeszéd. Jövedelme a Mácsai-alapítványt növeli. Debrecen, 1924. 16°, 28 lap, ára 5000 K. A kis füzet gazdag tartalma, amelyet az elhunyt professor arcképe is ékesít, mindenképen és méltán tart számot arra, hogy mindenkinek kezébe jusson. A benne foglalt emlékbeszéd a református énekügy rövid és magvas áttekintése.

Adatok a klasszikus görög kultúra multjáról és jövőjéről. Összeállította Révész Lajos. Ára 25,000 korona. A jövedelem a debreceni református főgimnáziumi görög alapítványra fordítatik. Ezt a 68 lapnyi terjedelemben közrebocsátott értékes és tanulságos értekezést részben felolvasta a szerző a debreceni tanári kör 1924 november 13-iki gyűlésén, ahol is a rendszeres kapcsolatban és megfelelő keretben feltárt adatok köztetszéssel és egybehangzó helyesléssel találkoztak. A rengeteg olvasottságra valló és szakavatott buzgólkodásról tanuskodó, nagyon is korszerű kiadványt öszintén ajánljuk az érdekelt és érdeklődő körök méltó figyelmébe. Külön elismerés illeti e helyen is dr. Kölcsey Sándor ügyvéd és Steinfeld István földbirtokos maecenásokat, kik az értekezés megjelenését önkéntes ajánlkozásukkal anyagi tekintetben lehetővé tették. Úgy e nemes ügybarátoknak, mint a nagyérdemű jeles szerzőnek szívből gratulálunk.

Rousseau, Egy magános sétáló álmodozásai. Fordította: Rácz Lajos. Budapest, 1924. Franklin Társulat kiadása. Kis 8°, 180 lap. A Kultura és Tudomány sorozat 49. kötete. — A nagyhatású bölcseleti legutolsó munkáját kapjuk e műben, amely itt-ott az aprólékosságig menő lélektani boncolásaival ügyesen vezeti az olvasót az önvizsgálat tanulságos mezejére. Megállapításai, amelyeket axiómaszerű mondatokban tömörít, még akkor is megkapják az olvasót, ha világnézeti szakadékok állanak is közte és a szerző között. A fordítás gördülékeny, színes, teljesen magyar, amiért Dr. Rácz Lajos sárospataki professort csak dicséret illeti.

Angol-magyar és magyar-angol szótár. Összeállította: Dr. Schmidt Márton. Kiadja Lampel R. (Wodianer F. és Fiai.) Budapest, 1924. Első rész 104; második rész 84 lap. Kis 8°. — Csinos kiállításával, tetszetős alakjával, gazdag szókincsével a jelen legjobb és leghasználhatóbb, épen ezért leginkább ajánlható angol szótárai közé tartozik.

Ezek a könyvek kaphatók a Méliusz könyvkereskedésben Debrecenben.

Halottaink

Dr. Szeremley Sámuel

[1837 szept. 4. — 1924 nov. 20.]

A magyar református lelkészesség körében, Océánon innen és túl, öt országban keltett méltó gyászt Szeremley Császár Sámuel halálának híre. Az idősebb lelkipásztori nemzedékben a nemrég elhunyt Szilády Aron mellett a legtiszteltebb és legnagyobb súlyú volt az ő neve és az őt közvetlenül ismerők előtt a személyisége is. Hódmezővásárhely büszkén tudta, hogy mily nagy tiszteletet szerzett az ottani református gyülekezetnek az ő félszázéves ottani lelkészkedése és tudományos irodalmi munkássága, amelynek több rendbeli kitüntetése a gyülekezet fényét is növelte.

Szeremley Sámuel 1837 szeptember 4.-én született Gelejen, Borsod vármegyében, ahol apja lelkipásztor volt, anyja is lelkészleány volt. Édes apja 1844-ben meghalt, amikor aztán édes anyja Miskolcra költözött 7 gyermekével, akik között idő szerint hatodik volt Sámuel. A gimnáziumot Miskolcon végezte, közben egy évig Svedlőren volt németszón. 1854-ben Debrecenbe jött theologusnak 20 pengő forinttal s evvel ki is tanult. Nevelősködött, pályaműveket írt és úgy tartotta fenn magát. Sokszor éjjelezett könyvei és íróasztala mellett, de mindig gondot fordított ekkor is testi egészségének megőrzésére.

A theologiai tanfolyam elvégzése után két évre Hajduböszörménybe hívták meg az algimnázium rektorának, s harmadik évre is megmarasztották, mialatt megszerezte a lelkészi oklevelet és ottani működésével, irodalmi dolgozataival csakhamar ismertté tette nevét az egyházkerületben. Böszörményből Miskolcra ment haza édes anyjához, hol majdnem egy egész évet töltött a családjára vonatkozó adatok felkutatásával és a biblia tanulmányozásával. 1862-ben Makóra került káplánnak. Tanügyi, természettani és etnográfiai cikkei jellennek meg Vasárnapi Ujságban, lefordítja Kempis Tamás „Krisztus követése” című művét, mely csakhamar két kiadást ért.

1864-ben Hódmezővásárhelyre ment segédlelkésznek Vajda Sámuel mellé, de tulajdonképen ő vitte az egész hivatal terhét beteg főnöke mellett. Itt is csakhamar nagy népszerűsége tett szert, annyira, hogy mikor külföldi tanulmányútra készült, barátai gyűjtés útján akarták azt elősegíteni, amit azonban ő nem fogadott el, hanem 1866 szeptember végén magabirtában indul útnak megtakarított pénzecskéjével. Külföldön Svájc és Franciaország kulturintézményeit és viszonyait tanulmányozza. Külföldről küldött levelei ráirányítják a hazai tudós világ figyelmét.

Hazatérve, egyszerre két egyház hívja meg pásztorának: szülőföldje Gelej és a biharmegyei Diószeg. Ő az utóbbit fogadta el 1867 februárjában.

Itteni lelkészkedése idejére esik irodalmi munkásságának igazi kezdete. Különösen a Protestáns Tudományos Szemlébe dolgozik és kiadja első munkáját a forradalomról.

Az akkori egyházi és iskolai mozgalmakba belekapcsolódva, szava az elsők, a vezetők között hallatszik. Az akkori liberális theológiai irányzat harcosává szegődik, amiből meglehetősen sok kellemetlenség származik.

1867 novemberében jegyzi el Daróczy Ilonát, akivel 54 évet élt boldog házasságban, melyből 7 gyermek született.

1870 november 16.-án Hódmezővásárhely választja meg lelkészül s a presbiterium Széll Sámuel lelkész elnökle alatt épen november 20.-án délben szankcionálja megválasztását; talán ugyanabban a percben hirdeti ki az elnök e nagy fontosságú tényét, melyekben 54 év múltán Szeremley Sámuel elhunyt. Hódmezővásárhelyi állását, a választást megelőző elkeseredett küzdelem miatt, hosszú gondolkodás után, csak 1871 májusában foglalja el, mikor meggyőződik arról, hogy az ellenségeskedés a két párt között elcsendesedett.

Vásárhelyi munkásságát a sokoldalúság jellemzi. A nőnevelde ügye, jótékony egyesületek alapítása, az országos egyházi mozgalmak, vallás-erkölcsi egyesülés, politikai mozgalmak, népnevelés, a főgimnázium ügye, a város és egyház történetének megírása, az egyházmegye, egyházkerület, konvent, zsinat munkálkodásai mind, de mind felköltik érdeklődését és igénybe veszik fáradhatatlan munkásságát. Rendezi az egyház anyakönyvvezetését, a temetőket, szolgálati pragmatikát készít a hivatalnokok számára, a város különböző részein a vallás-erkölcsi élet fellendítésére felolvasásokat rendez, a tanyai népoktatás érdekében sikeres mozgalmat indít, a tanyai nép vallásos életének gondozására istentiszteleteket tartat. Tíz év alatt, míg az egyház élén állott a főgimnázium felépítése mellett három új templom lelkészlakás felépítése hirdeti alkotó erejét. Amire ráirányult tekintete, mindenütt élet indult. A vásárhelyi egyház akkor volt legvirágzóbb és akkor volt első és példakép a magyarországi református egyházak között, mikor Szeremley Sámuel vezette. Sas-szárnyakkal repült; a törpék nem értették, gáncsolók útjában állottak, elkedvetlenül tették, ezért vonult vissza az egyházkormányzatától és ült le tartósan íróasztala mellé.

Mint író is nagy volt. Az Akadémia Értesítője 63 különböző munkáját sorolja fel, melyek jóformán a szellemi élet egész mezejét felölelik. A Magyar Tudományos Akadémia 1908 április 30.-án levelező tagjává választotta, a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem pedig 1917 október 31.-én a hittudomány honoris causa doktorává avatta.

Elhunyt nemcsak öt gyöngéden ápoló szereteteire gyász hanem veszteség egyetemes magyar református egyházunkra is, amelynek történelmében nevét a Bod Péterekével és Budai Ésaiásokéval fogják emlegetni mindenha.

Tr-es.

Ormós József hajdúnánási reál-gimnáziumi tanár életének 34., tanári működésének 10. évében, hosszas betegség után f. hó 3.-án elhunyt. Minden szépért és nemesért lelkesülő, hivatásáért mindhalálig rajongó tanár volt.

Asztalos Gyula kunhegyesi tanító 58 éves korában, 38 évi tanítókodás után meghalt.

Pánczél József nyug. gádorosi lelkipásztor 73 éves korában Pusztaszenttornyan, Békés vármegyében 1924 dec. 16.-án jobblétre szenderült. A boldogult, aki 1851 október 31.-én Debrecenben született s tanulmányait is itt végezte, 1886-tól volt Gádoros lelkipásztora 1924 július 1-ig, amikor is nyugalomba menni kényszerült. Nagy családból származott nemes lelkű, önfeláldozó feleségével hét gyermeket nevelt kimondhatatlan sok lemondással és nélkülözéssel a magyar társadalomnak és egyháznak. Legyen áldott emlékezetök!

Különfélék

Dr. Baltazár Dezső püspökünket 1924 december 18.-án kihallgatáson fogadta Coolidge Calvin elnök.

Lelkészképesítő vizsgálatok. Debrecenben az I. lelkészképesítő vizsgálatra február 9. napján délután 3 órakor kell jelentkezni a lelkészképzőintézeti igazgatónál; a szóbeli vizsgálat ideje február 10. A II. lelkészképesítő vizsgálatra jelentkezni kell az egyházkerületi főjegyzőnél (Kálvintér 8.) február 10.-én d. u. 3 órakor, a vizsgálat ideje február 11.

A Leány-Kálvineum javára Nádudvaron mult év dec. 20.-án és 21.-én nagyszabású ünnepség volt. Szombaton este a műsoros ünnepélyen Kiss Ferenc egyetemi professor, kálvineumi elnök mély hatású beszédén kívül eredményesen és sikerrel működött közre Kovács Kálmán prologgal, Garbai Imre szavalattal, a Debreceni Városi Dalegylet énekszámokkal, Simon István és Osváth Gyula énekszólókkal, Czeglédy György és felesége, Szász Erzsébet, Szilágyi Béla, Váczy József műkedvelő előadással. Az estély megrendezésénél Váczy Endréné úrnő, Dúzs Dezső lelkész-tanító és Boldizsár Zsigmond igazgató-tanító fáradt legtöbbet. Vasárnap délelőtt istentisztelet volt, amelyen Dr. Erdős Károly végezte a szolgálatot; a Debreceni Városi Dalegylet két ízben énekelt a templomban.

Dr. Kállay Kálmán lelkész-képzőintézeti tanár a Holland-magyar gyermekakció érdekében hatalmas munkát folytat Hollandiában. A mult év utolsó negyedében 70-nél több ízben predikált és számos beszédet tartott a gyermekek elfogadása érdekében.

A bárándi diakonátus régi gyakorlat szerint szép szeretetvendégséget rendezett karácsony szombatján. Szerető szívé adakozók összehoztak az egyik iskolában 108 kenyert, 25 kg. szalonát, 150 kg. főzeléket, 20 kg. sót, 140 kg. tészta lisztet és 1.130,172 K készpénzt. Az egésznek értéke 6.698,172 K. A diakonátus naplója szerint 89 családban 339 szegény részesült segítségben. Ilyen áldozatokban gyönyörködik az Úr!

A Homokkerti Református Olvasó Egylet szegény, de buzgó tagjai serény gyűjtéssel annyi adományt tudtak összehozni, hogy 1924 dec. 21.-én délután 15 pár cipőt s ugyanannyi harisnyát osztottak ki nélkülöző gyermekeknek.

A Tiszavidéki Lelkészi Kör december 17-én Milotán, Kovács Jenő lelkész házában tartotta újralakuló gyűlését. 17 lelkész volt jelen e családdian kedves összejövetelen. Orosz Kálmán tiszacsései lelkész imádkozása után Fekete Lajos tiszakóródi lelkész predikált a zsúfolásig megtelt templomban; élethíven vázolta a lelkészi kar felséges hivatását. Istentisztelet után a református iskola termében, a helybeli presbiterium és néhány vidéki gondnok jelenlétében Sipos József esperes rámutatott az összejövetel céljára: Az erkölcsi és szellemi értékek gyarapítása és megőrzése volt a kör célja a múltban, ez legyen a jövőben is. Kiemelte, hogy nagy tevékenységet fejtett ki e kör az egyházi adminisztráció terén is. Majd Kocsis József, a kör eddigi elnöke mondott el több érdekes dolgot a Tiszavidéki kör első alakulása körülményeiről. Ezután a tisztkart választotta meg a kör. Elnök lett Sipos József esperes, díszelnök Kocsis József ny. lelkész, alelnök Inczédi Márton és jegyző Szalay Pál lelkész. A tárgysorozat egyik kiemelkedő pontja a középponti adózás kérdése volt, melynek rendszeres előkészítésére bizottság küldetett ki. Végül Szalay Pál szatmárcsekei lelkész vasárnapi iskolai tanítást mutatott be a jelenlevőknek. Az összejövetelről lelki erővel gyarapodva távozott el mindenki, mert új élet megmozdulását látta. Sz. P.

A Bethlen könyvkereskedés megnyitása. A napokban testet ölt a magyar kálvinisták több évtizedes vágya: megnyílik a kálvintéri templom tövében az első budapesti református könyvkereskedés. A karácsonyi ünnepek előtt a budapesti egyház vezetősége, amely kezdettől fogva igen nagy jóindulattal karolta fel az eszmét, beható előzetes tanácskozások után teljes megállapodásra jutott a Bethlen-nyomda vezetőségével a régi lelkészi szobáknak a Bethlen könyvkereskedés céljaira való átengedése tárgyában. A helyiségek karba helyezési és berendezési munkálatai azóta serényen folynak. A könyvkereskedéssel kapcsolatban papirkereskedés, sőt nemsokára könyvkötészet is lesz. A könyv- és papirkereskedés vezetésére egy kiváló református szakembert sikerült megnyerni. A Bethlen-nyomda igazgatósága legutóbbi ülésén elhatározta, hogy a 200,000 koronás részvények jegyzésének határidejét március hó végéig meghosszabbítja. A Kálvin-téri nagyszerű fekvésű helyiségek megnyerése mind erkölcsileg, mind anyagilag nagy lendületet ad az egész vállalkozásnak. A részvényjegyzések a teljes összeggel együtt a Bethlen-nyomdába (VIII., Nap-utca 13.) küldendők.

Többfelől jövő érdeklődésre közlöm, hogy az 1924. évi egyházkerületi jegyzőkönyvek 1924 nov. eleje óta sajtókészen állanak, de a nyomásukhoz szükséges papír és betűtípusok kifogyása, illetőleg a megrendelt új anyag késői megérkezése miatt a nyomda csak f. hó 7-ikén tudott hozzákezdeni szedésükhöz. Dr. Révész Imre egyházkerületi lelkészi főjegyző.

Debrecen sz. kir. város
és a Tiszántúli református egyházkerület

„MÉLIUSZ”

könyvkereskedése, könyvkiadóhivatala, zenemű-,
papír- és írószerkereskedése

Debrecen, Ferenc József-út 26.

Legszebb, legalkalmasabb, legolcsóbb

Alkalmi ajándék

a jó könyv!

Szent Biblia. Nagy 4 ^o alak, félvászon kötés	K	72,000
Szent Biblia. 8 ^o alak, félvász. kötés	K	48,000
Szent Biblia. 16 ^o alak, japán papíron nyomva, bőrutánzat-kötés, arany metszéssel	K	60,000
Szent Biblia. 32 ^o zsebalak, japán papíron nyomva, hajlítható egész bőrkötés, arany metszéssel	K	132,000
Uj Testamentom és Zsoltárok, japán papíron, hajlítható egész bőrkötés, arany metszéssel	K	30,000

IMAKÖNYVEK.

Révész Imre: Imádkozó magyar. papirkötésben, vörös metszés.	K	14,550
— Egész vászon, vörös metszéssel	K	29,100
— Párnázott díszvászon, arany-metszéssel i.	K	58,200
— Párnázott, valódi bőr, vörösmetszéssel, tokban	K	109,000
Palóczy Czinke: Imakönyv	K	145,500
Csiki: Hit, remény, szeretet	K	58,200
Hozsánna énekeskönyv	K	29,100
Sántha: Órangyal	K	43,650
Szikszay: Keresztény tanítások	K	72,750

IMAKÖNYVEK AZ IFJUSÁG RÉSZÉRE

Erdős Károly: Az én vallásom. Fekete és színes vászonkötés.	K	5,800
Czeglédy Sándorné: Szoros kapu, keskeny út. Vászon kötésben.	K	29,100
— Párnázott vászon	K	58,200
— Valódi bőrkötésben	K	87,500

EGYHÁZIRODALOM.

Dr. Baltázár D.: Elég nékem az Isten kegyelme. Füzve	K	58,200
— Kötve	K	72,750
Czeglédy S.: Vasárnapi imádságok	K	72,750
Makai: Élet fejedelme	K	36,350
Mátyás E. Pál apostol mystikája	K	43,650
— A vallásos mystika	K	43,650
F. W. Roberston: Egyházi beszédei. II.	K	109,000
— Emberi és isteni nagyság	K	109,000
Soltész: Ünnepnepok.	K	50,900
Spurgeon: Az üdv üzenete	K	46,200
Szűcs: Győzelem a halál felett	K	43,650
Uray S.: Kis emberek könyve	K	10,200
— A keresztény család kis tükre	K	5,800
Zoványi: A reformáció Magyarországon	K	145,500
Zsilinszky: A magyarországi protestáns egyház története	K	72,750

Nagy választék diszkötésű zsoltárokban, szépirodalmi munkákban, zeneművekben, ifjúsági iratok, utleírások, mesés- és képeskönyvekben. Tintatartók, írókészletek, levélpapírok emlékkönyvek, társasjátékok a legelőnyösebben kaphatók.